

МОТИВАЦІЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗА МЕТОДОМ «КРУГЛОГО СТОЛУ»

Анотація. У статті розглянуто необхідність мотивації іншомовної комунікативної діяльності майбутніх фахівців з економіки для формування їх іншомовної компетенції. Значна увага приділяється визначенню причин низької мотивації іншомовного спілкування студентів. Такими причинами виявляються комунікативні бар'єри, зумовлені ментальними, психологічними, соціальними відмінностями партнерів по спілкуванню. У іншомовному спілкуванні виникають також мовні бар'єри – нездатність висловити думку у повній мірі у зв'язку з недосконалим знанням іноземної мови. Наявність таких бар'єрів блокує досягнення порозуміння. Автором рекомендовано низку підходів до організації навчального процесу з іноземної мови, спрямованих на формування культури іншомовного мовлення, формування мотиву досягнення успіху майбутніх фахівців з економіки, що сприяє подоланню іншомовних комунікативних бар'єрів. Особлива увага зосереджена на інтерактивних технологіях навчання іноземної мови. Практичний досвід використання автором методу «круглого столу» для створення комфортної товариської атмосфери заняття та, водночас, проблемної навчальної ситуації доводить ефективність такого методу для розвитку творчої активності студентів та виявлення їх здібностей. У процесі дискусії за методом круглого столу студенти відчують потребу у спілкуванні, бажання обмінятися досвідом та інформацією, оскільки працюють в атмосфері рівності, довіри та поваги. Таке бажання виникає завдяки впевненості у своїх уміннях і підготовленості до мовленнєвої взаємодії, що забезпечується попередньою самостійною підготовкою-вивченням необхідних лексичних одиниць та мовних штамів, складанням та переказом есе, виконанням дослідницької роботи.. Активність та творча самореалізація призводять до успіху і сприяють мотивації до іншомовної комунікативної діяльності.

Ключові слова: іншомовна комунікативна діяльність, самореалізація, комунікативні бар'єри, мотивація, круглий

стіл, інтерактивні методи, комфортна атмосфера, аргументи, творчість, досягнення успіху.

MOTIVATING FUTURE EXPERTS IN ECONOMICS FOR FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE ACTIVITY IN THE PROCESS OF ROUND- TABLE DISCUSSION

Annotation. *Motivation of future experts` in economics foreign language communicative activity in the process of round- table discussion.*

The article analyzes the necessity of motivation future experts` in economics foreign language communicative activity for the formation of their foreign language competence. Much attention is paid to reveal the reasons for low level of motivation of students` foreign language communication. It has been found that communicative barriers caused by mental, psychological and sociological differences between partners to communication appear to be such reasons.

Language barriers caused by the lack of awareness of foreign language speech standards make obstacles to clear communication. Barriers hinder the process of mutual understanding. Thus, according to the author, some pedagogical methods aimed at formation of professional speech standard and personal achievement motive of students of economics must be applied to facilitate the process of overcoming communicative barriers. Special attention is focused on the usage of interactive technologies in foreign language teaching. Practical experience of the author proves the effectiveness of round table method for the development of creative activity of students and providing opportunities for revealing their abilities. Round-table method helps to create comfortable and friendly atmosphere for communication and at the same time makes it possible to involve students in problem –solving situation. The atmosphere of mutual understanding is beneficial for coming up with ideas, sharing experience and information. Preliminary research work promotes the prospects for further investigations and exchange of views. So it fosters motivation of future experts in economics for foreign language communicative activity.

Key words: *foreign language communicative activity, self-fulfillment, communicative barriers, round- table method, interactive technologies, arguments, creativity, success.*

Постановка проблеми. Специфіка професій у сфері економіки відрізняється насиченістю міжособистісних та ділових контактів. На сучасному етапі інтернаціоналізації світової спільноти особливої значущості набуває навчання іноземної мови. Більшість студентів економічних факультетів прагнуть оволодіти іноземною мовою як важливою професійною компетенцією. Утім, їх мотивація до іншомовної комунікативної діяльності виявляється досить низькою. Насамперед, це можна пояснити бар'єрами, що виникають у процесі іншомовного спілкування.

Тому постає проблема виявлення специфіки комунікативних бар'єрів та використання найбільш ефективних методів навчання до їх подолання та підвищення мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців економічного профілю.

Аналіз попередніх досліджень. Комунікація, за визначенням С.Г.Тер-Мінасової, є процесом обміну повідомленнями, постійно відбувається відтворення смислів, оскільки вони не збігаються у людей, які говорять однією й тією самою мовою, які виросли в одній й тій самій культурі.

Спільна мова не свідчить про спільну уяву співрозмовників про предмет розмови, тому непорозуміння виникає навіть між носіями однієї мови [9, с.25].

Утруднення у спілкуванні можуть призвести до комунікативних бар'єрів, виділених І.А.Зязюном як: соціальні (постійна демонстрація вчителем свого соціального статусу перед учнями); фізичні (ізолюваність учителя у просторі навчальної аудиторії); психологічні (у вигляді негативних установок на підставі попереднього досвіду; смислові бар'єри (неадаптоване до рівня сприйняття учнів мовлення учителя) [2, с.295]

До бар'єрів у іншомовній комунікативній діяльності, за Н.В.Яковлевою, відносяться: 1) мотиваційні бар'єри (відсутність інтересу студентів безпосередньо до змісту навчальної діяльності, захисна поведінка в ситуаціях спілкування з викладачем); 2) операціональні бар'єри порушення чи недостатності засобів і навичок спілкування (здатність орієнтуватися в контексті комунікативної ситуації, навички встановлення й підтримки контакту, рефлексивні й емпатійні вміння); 3) соціально-психологічні бар'єри (несприятливий психологічний клімат міжособистісних стосунків у ситуації „студент-викладач“, відсутність умов для розкриття й реалізації потенційних творчих можливостей особистості [12, с.9-11].

Отже, як бачимо, основною причиною комунікативних бар'єрів у працях І.А.Зязюна та Н.В.Яковлевої виступає непорозуміння у міжособистісних стосунках і дистанція у сприйнятті індивідуальності іншої людини.

У дослідженнях інтерактивних методів навчання іноземної мови (О.Я.Барабаш, С.С.Кашлев, Л.І.Морська, Н.В.Якимчук, Ю.А. Петрусевиц) виділено значущість співпраці, у процесі якої відбувається обмін досвідом усіх партнерів по спілкуванню, що призводить до поліпшення їх поведінки та сприяє подоланню комунікативних бар'єрів у їх взаємодії.

Метою даної статті є виявлення специфічних особливостей методу «круглого столу» як ефективної інтерактивної технології мотивації іншомовної комунікативної діяльності майбутніх фахівців з економіки.

Виклад основного матеріалу. Сутність поняття «комунікативна діяльність» в енциклопедичному словнику О.О. Бодальова визначається як діяльність, предметом якої є спілкування з іншою людиною – партнером по

спілкуванню, спрямоване на пізнання інших, а через них і за їхнього посередництва – на самопізнання й самооцінку [8, с. 202].

Отже, комунікативна діяльність - це завжди поєднання з індивідуальністю іншої людини, специфікою її мовлення та особистісного сприйняття реалій спілкування. Утім, бар'єри, що виникають у процесі спілкування людей з різним темпераментом, вихованням, світоглядом, блокують досягнення порозуміння. Тому уміння долати комунікативні бар'єри виявляється професійною важливою властивістю майбутніх фахівців різних сфер діяльності, зокрема, фахівців з економіки.

Ми поділяємо точку зору Н.В.Яковлевої щодо класифікації бар'єрів у іншомовній комунікативній діяльності. Утім, як свідчить наш досвід, окрім визначених ученою мотиваційних, операціональних, соціально-психологічних бар'єрів [12, с.9-11], мовні бар'єри –нездатність висловити думку у повній мірі у зв'язку з недосконалим знанням мови-посередника, часто спричиняють усі інші типи бар'єрів в іншомовному спілкуванні.

Успішність подолання бар'єрів у іншомовній комунікативній діяльності, на нашу думку, залежить від здатності студентів до адекватної самооцінки, використання свого творчого потенціалу та прагнення досягти успіху.

За нашим переконанням, провідну роль у реалізації прагнень студентів відіграє вибір викладачем форм та методів навчання іноземної мови та формування у студентів мотиву особистих досягнень.

Мотив, як зазначено С.Л. Рубінштейном, це усвідомлене спонукання до певної дії, яке формується за мірою того, як людина враховує, оцінює, зважає обставини, у яких вона знаходиться, та усвідомлює ціль, яка перед нею постає [10, с.78].

Процес формування мотиву, що визначається як мотивація, відбувається у декілька етапів: виникнення певної особистісної потреби; осмислення та обґрунтування вибору предмета та способу задоволення потреби; виникнення наміру і спонукання до досягнення цілі [10, с.83]. Отже, мотивація, за визначенням Є.П. Ільїна, це внутрішня детермінація поведінки і діяльності людини [3, с.63], процес, коли здійснюється аналіз ситуації, вибір цілі та будівництва плану дій. Мотив виступає як продукт мотивації, готовність розпочати дію.

У процесі формування мотиву досягнення успіху, за Г.Мюрреєм, виявляється прагнення «зробити щонебудь швидко та добре, досягти рівня у якій-небудь справі» [Цит. за 8, с. 179]. Виникнення потреби особистості до подолання перешкод та розвитку сили як перший етап мотивації досягнення успіху визначає необхідність інтенсифікації процесу навчання культури іншомовного мовлення у вищій економічного профілю. З цією метою ми пропонуємо: 1) залучення студентів до граматичного аналізу навчальних текстів, самостійної роботи з визначення нових лексичних одиниць та підбору синонімів та антонімів; 2) вивчення мовних кліше та парна робота- складання міні-діалогів з новою лексикою; 3) використання на заняттях цікавої інформації та аудіовізуальних засобів надання такої інформації, навчальних відеофільмів; 4) створення власних тематичних відеороликів та відеороликів-інтерв'ю з залученням товаришів по групі; 5) залучення студентів до творчої пошукової діяльності з проблем економіки та психології організаційних стосунків з подальшою презентацією та обговоренням результатів досліджень.

Слід зазначити, що: 1) усі заняття організовані за принципом товариського співробітництва, коли студенти, що мають «більш» високий рівень мовної підготовки, допомагають «менш» підготовленим студентам;

2) студентам, які відчувають мовні складнощі, надається можливість відповідати на запитання, пояснювати свою точку зору з опорою на рідну мову. Отже, так вони отримують задоволення від впевненості, що їх вірно розуміють, що вони мають авторитет серед товаришів завдяки їх цікавим доповідям та змістовним висновкам.

Така взаємодія, коли реалізується творчий потенціал особистості, сприяє формуванню мотиву особистих досягнень, подоланню бар'єрів у іншомовному спілкуванні та мотивації іншомовної комунікативної діяльності усіх студентів групи, незалежно від рівня їх мовної підготовки.

З іншого боку, у процесі навчання культури мовлення, майбутні фахівці з економіки набувають знань та досвіду практичного використання правил та норм іноземної мови, а, отже здобувають основу для спілкування. Вочевидь, що усвідомлення власних навичок володіння мовою підвищує мотивацію студентів до комунікативної діяльності.

Навчання іншомовному спілкуванню передбачає використання комунікативної методики та інтерактивних методів навчання, таких як кейс-метод, проектна методика, мозковий штурм, ділові та рольові ігри, метод круглого столу.

Інтерактивне навчання, основу якого, за визначенням С.С. Кашлева, складає безпосередня міжособистісна комунікація, яка зумовлює «здатність людини уявляти, як її сприймає співрозмовник чи група, і відповідно інтерпретувати ситуацію і конструювати власні дії» [4, с.18], виявляється процесом активного обміну діяльностями між педагогом та студентами [4, с.19]

Проте специфіка кожного з інтерактивних методів зумовлює їх використання для досягнення певних цілей навчання.

Одним з методів, що надає учасникам спілкування можливості працювати в інтенсивній, діловій і, водночас, ненапруженій атмосфері, виявляється метод круглого столу.

У дослідженнях інтерактивних технологій навчання [О.Я. Барабаш, Ю.А. Петрусевич] "круглий стіл" розглядається як вид групового вирішення тих чи інших питань, якому властиві певний порядок і черговість висловлювань його учасників, а також рівні права і позиції всіх присутніх [1, с.1]. Правила проведення "круглого столу" передбачають: 1) вибір теми, яка має бути цікавою й актуальною; не рекомендовано загальні і глобальні теми, які не мають чіткої конкретики; 2) ретельний вибір питань для обговорення (3-5 питань); 3) розробка сценарію; 4) вибір приміщення(у приміщенні має бути стіл з замкненим контуром, щоб учасники мали змогу бачити один одного під час дискусії [1, с.1]; 5) встановлення дати і тривалості дискусії(1,5-2 години); 6) запрошення учасників (до 20-25 осіб); 7) підготовку ведучого. Усі учасники "круглого столу" володіють рівними правами, проте конструктивність дискусії і досягнення очікуваних результатів залежить від ведучого: він ініціює, скеровує, підтримує і завершує бесіду, спонукає студентів до висловлювання [7].

Використання даного методу як методу проблемного навчання іноземної мови зумовлене необхідністю формування та розвитку комунікативних навичок та умінь студентів, їх критичного мислення, уміння працювати в команді.

Проблемне навчання визначене як форма навчання, під час якої процес пізнання тих, хто навчається, наближається до пошукової, дослідницької діяльності [10, с.1].

Вважаємо, що обмін думками за результатами індивідуальної або колективної дослідницької діяльності за «круглим столом» надає можливості студентам поділитися власним досвідом та здобутками, отримати нову інформацію, закріпити знання з предмету дослідження, дістатися вивірених висновків у процесі співпраці.

Слід зазначити доцільність використання методу «круглого столу», зокрема, для студентів економічних спеціальностей як майбутніх фахівців сфери бізнесу, зважаючи на те, що партнерські ділові переговори у реальній професійній діяльності організуються саме за принципом «круглого столу». Форма «кола», коли учасники спілкування дивляться одне одному в очі, чітко спостерігають міміку, жести, вираз обличчя співрозмовників, надає особливого характеру дискусії як основній діяльності за «круглим столом».

Така дискусія передбачає, насамперед, рівність партнерів, вимагає толерантності, культури взаємодії у процесі вироблення колективного рішення. Проте ефективність комунікації залежить від самостійної підготовки кожного партнера по спілкуванню до участі у дискусії.

Розглянемо деякі аспекти проведеного нами заняття за методом «круглого столу» у процесі навчання англійської мови студентів 1 курсу вищого навчального закладу економічної освіти.

Підготовка до проведення дискусії круглого столу за темою «Моя майбутня спеціальність» для студентів 1 курсу спеціальності «Менеджмент організацій» відбувалася у кілька етапів:

- опрацювання нової лексики під час аудиторної роботи за темою «Про себе. Вибір професії»;

- повторення граматичних часів англійської мови. На цьому етапі особливу увагу було зосереджено на специфіці побудування різних типів запитань, які надають імпульсу будь-якому спілкуванню. Наш досвід свідчить, що багато студентів, навіть тих, хто досить добре володіє англійською мовою, роблять помилки у створенні запитань, що відбувається на процесі подальшої комунікації

- виконання самостійного завдання- написання твору на тему «Про себе.

Вибір професії» з використанням нової лексики; підготовка до монологічного висловлювання на наступному занятті - доповіддю про себе- своє попереднє навчання, інтереси, досягнення;

- доповіді студентів за заданою темою на занятті академічної групи, відповіді на запитання викладача та студентів.

Викладачу необхідно було, по-перше, створити товариську атмосферу невимушеного спілкування, по-друге, залучити всіх студентів до участі у дискусії, здійснювати тактовний контроль за логічністю їх висловлювань, заохочувати до використання нової базової лексики, зрозумілої усім учасникам дискусії; по-третє, виявити внесок кожного студента у колективне обговорення теми, виділити творчі досягнення кожної особистості.

Визначення теми «Моя майбутня спеціальність» як теми «круглого столу».

Визначення питань для обговорення: «Кар'єра-виклики та можливості»; «Професія менеджера і академічна освіта»; «Професійний стиль видатних менеджерів».

Визначення дати та тривалості круглого столу.

Розподіл ролей учасників дискусії. Кожний учасник був експертом з усіх трьох визначених питань дискусії.

Призначення лідерів.

Згідно зі специфікою їх ролі студенти отримали самостійне завдання:

- виконати пошукову дослідницьку роботу з виявлення нової, не визначеної в навчальному тексті інформації щодо історії ОНЕУ; обґрунтувати свій вибір університету.

- виявити власні пріоритети та доповісти про перспективи свого працевлаштування як майбутнього члена

ділового підприємства (ставлення до ділових подорожей, перерви в кар'єрі, кар'єрного зростання);

- дослідити особливості професійного стилю відомих менеджерів та зробити висновки про вплив особистості менеджера на успішність компанії;

- вільно володіти мовними кліше та лексикою у процесі ведення дискусії;

- зробити оцінку власних можливостей, перспектив і професійно важливих якостей (з використанням ідей попередньої доповіді «Про себе. Вибір професії»).

Варто зауважити, що у процесі організації дискусії ми виділили дві навчальні цілі-пізнавальну та комунікативну.

Отже, розташувавшись за круглим столом, студенти розпочали дискусію. За ініціативою лідерів, після оголошення ними основних напрямків дискусії, студенти виступили з пропозиціями щодо додаткового аналізу деяких важливих аспектів діяльності університету-курсів підготовки до вступу до університету, програми подвійних дипломів, проведення дозвілля. Обговорення усіх визначених питань відбувалося у товариській і, водночас, діловій атмосфері. Усі учасники дискусії мали можливість обмінятися новою інформацією про діяльність університету, здобутою ними у процесі самостійної роботи. Цікавими виявилися висновки деяких студентів, що тільки зараз, у процесі дискусії, вони усвідомили необхідність отримання базової професійної економічної освіти саме для себе.

Неоднорідне ставлення до питань працевлаштування і кар'єрного зростання всередині організації визначило опозицію в рамках «круглого столу». Студенти виявили розбіжність думок у трактуванні понять престижності статусної позиції в компанії та поведінки лідера у процесі створення команди. Так, з'явилося дві групи, які виступали з аргументованими доказами у підтримку своїх переконань.

Слід зазначити, що лідери уважно сліdkували за регламентом, оскільки програма засідання виявилась досить насиченою.

Дві команди експертів підготували міні-презентації (1,5 хвилини), щоб поділитися висновками про уміння досвідчених відомих менеджерів вивести компанію з кризи та відновити її імідж. На базі обміну інформацією, критичного осмислення складних практичних ситуацій функціонування ділових підприємств, студенти, як майбутні менеджери, виступали з власними пропозиціями щодо стратегій досягнення успіху організації.

Лідери задавали влучні запитання, робили підсумовуючі висновки, які сприяли логічності та послідовності обговорення взаємопов'язаних проблем.

Дискусія проходила в інтенсивному темпі. Підводячи підсумки, лідери визначили цікаві пропозиції учасників. Студенти дісталися колективного висновку про залежність якості їх освіти від правильного вибору навчального закладу та постійної роботи над своїми особистісними якостями у процесі отримання знань та набуття досвіду.

За результатами опитування, усі студенти, які брали участь у зустрічі, виявили задоволення результатами дискусії в рамках «круглого столу», відзначили переваги невимушеного спілкування, безпосереднього міжособистісного контакту, природності поведінки та виявлення емоцій як вирішальні фактори вільного висловлювання думки іноземною мовою. Ентузіазм студентів та позитивні результати дискусії дають можливість розглядати метод «круглого столу» як ефективну технологію підвищення мотивації до іншомовної комунікативної діяльності. Беручи до уваги фактори створення проблемної ситуації, розвитку вмінь та навичок студентів аргументовано доводити свою точку зору у процесі вербальної та невербальної іншомовної комунікації за «круглим столом», вважаємо, що використання цього методу поступово сприяє формуванню вторинної мовної особистості, визначеної Н.Г.Мойсеєнко як «індивіда, який у повній мірі оволодів іншомовною комунікативною компетенцією, адекватно сприймає лінгвістичний та екстралінгвістичний контексти, що має відображення у відповідній до ситуації мовленнєвій та поведінковій реакціях» [5, с.1].

Водночас, наші спостереження свідчать, що у процесі обговорення теми певна категорія студентів може залишатися досить пасивною, «закритою» до динамічної взаємодії. Це часто є результатом їх недостатньої підготовки до дискусії.

Утім, вважаємо, що «круглий стіл» є ефективним методом інтерактивної взаємодії і надає можливості кожному студенту розвивати комунікативні уміння і навички, здатність критично мислити та набувати професійних якостей. Успішність використання цього методу, з нашої точки зору, залежить, насамперед, від якісної підготовчої самостійної роботи, мотивація до якої формується під час творчої пошукової діяльності, а також у процесі визнання цінності отриманих студентами результатів. Задоволення від позитивної оцінки діяльності викликає бажання і потребу у виконанні наступних завдань.

Список використаних джерел:

1. Барабаш О.Я. Інтерактивні технології навчання: круглий стіл / [Електронний ресурс] / О.Я. Барабаш. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1212>
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. — 2-ге вид. допов. і переробл. — К.: Вища школа, 2004. — 422 с. ISBN 966-642-238-7

Розділ 4 Психолого – педагогічні засади впровадження сучасних інформаційних технологій і методик навчання студентської молоді у закладах вищої освіти

3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. - СПб: Издательство «Питер», 2000. – 512 с.: ил. - (Серия «Мастера психологии»).

4. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения / С.С. Кашлев. -Минск: Белорусский верасень, 2005. - 195с.

5. Мойсеєнко Н.Г. Особливості формування вторинної мовної особистості студентів під час підготовки викладачів іноземних мов у класичному університеті / Н.Г. Мойсеєнко // Вісник Львівського університету. - Серія: Педагогічні науки. - Львівський національний університет ім.І.Франка. - 2017.- Вип. 32.- С.400-407.

6. Морська Л.І. Новітні технології у навчанні іноземних мов: Навчально-методичний посібник / Л.І.Морська. - Тернопіль: Астон, 2012. - 236 с.

7. Петрушевич Ю.А. Види та форми інтерактивних технологій для навчання майбутніх учителів англійського монологічного мовлення [Електронний ресурс] / Ю.А. Петрушевич. – Режим доступу: http://C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Documents/VchdpuP_2015_131_27.pdf

8. Психология общения. Энциклопедический словарь / под общ. ред. А. А. Бодалева. – Москва: Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 600 с.

9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация/ С.Г. Тер-Минасова. - Москва, 2000. – 230 с.

10. Характеристика основных активных методов обучения [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zelgo.ru/mpibos-527-1.html>

11. Якимчук Н.В. Інтерактивне навчання іноземної мови у вищій школі / Н.В. Якимчук // Наукові записки. – Серія: «Філологічна». - Острог: Видавництво Національного університету «Острозька Академія». - Вип.33. - 2013. – С. 245-248.

12. Яковлева Н. В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». – Київ, 2003. - 26 с.